

A tudomány művelése

A csehszlovákiai magyar tudomány helyzetének tárgyalása, megértése s bírálata négy nagyjelentőségű tény figyelembevételét teszi szükségessé. Első az államfordulat eseménye. Az államváltással megszűnt a magyarság többségi, kiváltságos, vezető szerepe s a kisebbségek küzdelmes helyzetét kellett vállalnia. *Az államcsere s a vele kapcsolatos kisebbségi sors pedig nem segítette, hanem akadályozta a tudományosság fejlődését, amint ezt a továbbiakban részletesebben kifejthetjük.* Az államváltás eseményével függ össze, hogy a beáramló emigráció politikai s világnézeti idegen eszméivel, amelyeket tudományosan is képviselt és terjesztett, a húszas évek elején mesterségesen kiélezte a társadalmi ellentéteket. A bontás eszközlői s eszméi inkább a várost, mint a falut, inkább a munkásságot és az értelmiséget, mint a parasztságot érintették. A napi politika harcai pedig határokat vontják *a nemzetközi eszme s a nemzeti gondolat hívei,* az aktivisták és az ellenzéki pártok tudományos téren működő egyénei közé is. A harmadik tény a csehszlovák művelődési politika iránya. A magyar értelmiségi fiatalság idegen, tehát német, cseh, szlovák egyetemeken és főiskoláikion kénytelen tonulmányait folytatni. A tanulmányok *idegen nemzeti környezetben, id.egen nyelven, egyrészt nyelvi nehézséget, másrészt tudományos akadályt képeznek.* A csehszlovák vagy általában szláv tudományosság nem egyezik szellemiség tekintetében a magyar tudományossággal. A csehszlovák tudományosság újabban inkább angolszászfrancia, míg a magyar a reformáció óta jobbára német szellemű. A fiatal nemzedék — mint egyedüli lehetőséget a tudományos munkára — kénytelen az angolszász-francia-szláv szellemű felkészültségét megszerezni. Csakhogy éppen ezáltal szembehelyezkedik az idősebb nemzedék tudományos szellemiségével és a magyar tudománynak Csehszlovákiában élő tradíciójával.

A szellemi egység hiányosságából, a kellő anyagi lailap és a tartós, áldozni tudó érdeklődés hiányából érthető végül, hogy a *csehszlovákiai magyarságnak nem volt állandó tekintélyes, igazi tudományos folyóirata.* Az eddigi folyóiratok és folyóiratkísérletek az olva-

sók és munkatársak szerint a csehszlovákiai magyarság egyik vagy másik részére korlátozódtak. Pedig a megfelelő *tárgyilag*os, buzdító, bíráló, beavatkozó lap pótolhatatlan. A csehszlovákiai magyar tudományos életben mindezek után nem is jöhetett létre kellő szellemi erőcsoportosítás, rendszeres, eredményt erő kutatás, a tudományos élet nem alakíthatta a nemzeti kisebbség sorsát szokott szerepe szerint és nem foglalhatta el a nemzeti szellem megnyilatkozásaiban az első érdemhelyet. Hiányzik a tudomány részére anyagi segélyt, szellemi teret, nyugalmat biztosító keret és a nemzeti közösség belső egysége. Hiány az is, hogy fiataljaink jelentős részénél nincsen meg a német tudományossággal való közvetlen kapcsolat. Gátló a tudomány művelésének szempontjából, hogy az alapvető ismereteket német, cseh vagy szlovák nyelven kénytelen értelmiségi fiatalságunk elsajátítani. Hasonló akadály, hogy a tudományos munka kevés kiválasztottjának erejét és idejét szinte teljesen lefoglalja a létezési gondjaikkal való küzdelem.

A kisebbségi sors szellemi s anyagi jellegű gátlásai és hiányai ellenére van csehszlovákiai magyar tudományos élet. vadnak eredményei, jelei és képviselői. Elismerjük: szerény eredmények, nem lenyűgöző jelek és nem közismert képviselők. Mégis a sorvadásra tervezett és a szegénységre szánt kisebbségi nemzettest szellemi egzisztenciájának kifejezői azok a tudományos munkások, akik áldozattal, saját lételük kockáztatásával, elismerés, haszon reménye nélkül fáradoznak.¹

A tudomány művelését a: főiskolák, az egyetemek, a tudományos egyletek és tudományos társaságok, állami vagy társadalmi intézmények szolgálják. A csehszlovákiai magyar tudományosság szempontjából számbavehető *főiskolák és egyetemek* nem készítik elő a magyar értelmiségi fiatalságot a magyar tudomány művelésére, mert idegen nyelvük és szellemiségük! miatt nem készíthetik elő. A tudománynak ugyan vannak nemzetközi, egyetemese kapcsolatai, de kétségtelen, hogy az ta főiskola, amely nem magyarul oktat és nevel, nem lehet alkalmas a magyar tudomány művelésére. A nyelvi, valamint a szellemi akadályok okozzák, hogy a csehszlovákiai miagyar tudomány művelésének helye nem a csehszlovákiai főiskolákon és egyetemeken van. Hiszen öt éve még az egyetlen csehszlovákiai magyar egyetemi tanszéket sem töltik be szaktanárral, hanem csak óraadókkal. Az egyetemek hittudományi karán pedig ia magyar nyelv csak heti pár órában, egyházi beszedi s hitoktatói gyakorlatként hangozhat el azok részéről, akik magyar híveik lelki pásztoralására készülnek. Ugyanez az eset a felekezeti jellegű hittudományi főiskolákon. Kivétel a losonci református teológiai

¹ L.: Alapy Gyula: Kisebbségi irodalmunk Wz éve (1919—1928) és ennek könyvészete. Kazinczy Évkönyv. Kassa, 1929. 171—192. o. — Sziklay Ferenc: A tudományos élet lehetőségei a kisebbségi sorsban. Nemzeti Kultúra. I. évf. 1. sz. 29—31. o.

főiskola, la fenntartó egyház magyar nemzetisége jóvoltából, ahol az előadások tisztán magyarul és magyar szellemben folynak. *A csehszlovákiai magyarságnak első s egyedüli főiskolája, a losonci teológia 1925 szeptember 25-én nyílt meg a skótok közbenjáró kezdeményezésére.* Az intézet élén Sörös Béla igazgató áll. Tizenhárom évi nemes, nevelői, oktatói fáradozása a magyar tudomány művelésének hősies példája. A losonci hittudományi főiskola hittudományi képzést ad hallgatóinak, ezenkívül a népnevelés gyakorlati s elméleti tudományát műveli s ezért az egész magyar nemzeti kisebbség közügye.

A magyar tudományosság Csehszlovákiában a főiskolák és egyetemek hiánya miatt veszít szakszerűségéből. A magánkutatásokon kívül a különböző városi s vidéki egyletekben, egyesületekben, kaszinókban, társaságokban a *népszerűsített tudomány* művelésében találjuk meg a tudomány erősen megváltozott alakját. De nem leki-csinyelhető és nem hatástalan ez a munka sem, amit ezen a téren találunk. Ha elolvassuk például a Lévai Casino 1923-tól 1935-ig rendezett előadói vagy kultúrestélyeinek műsorát, meglepődünk, hogy hány előadás hangzott el a földrajz, embertan, irodalomtörténet, jog, nemzetgazdaságtan, politika, társadalomtudomány, természettan, természettudomány, zene stb. köréből.² A népnevelés nevesebb egyesületei, — amelyek a népszerűsítő tudomány terén is számottevőik — a *Lévai Casinón* kívül a kassai *Kazinczy Társaság*, a komáromi *Jókai Egyesület*, a; pár évig tevékenykedő losonci *Madách Kör* s a pozsonyi *Toldy Kör*. Jegyezzük fel azt is, hogy 1921—22 telén Losoncon Gombos Ferenc és Komlós Aladár Szabad Egyetemet létesítenek, amely »különböző világnézetű« emberek alkalmi csoportosulása volt a modern tudomány és művészet igazságainak és szépségeinek népszerűsítésére.

A kisebbségi magyar tudományosság tulajdonképpen irányítójának egyesek a *Csehszlovákiai Magyar Tudományos Irodalmi és Művészeti Társaságot* tervezték. A Társaság 1931 november 8-án alakult Pozsonyban három osztállyal. A tudományos osztálynak 28, az irodalminak 22 és a művészetinek 23 alapító rendes tagja volt. A tagok kiválasztását Dérer, csehszlovák szociáldemokrata-párti akkori iskolaügyi és nemzetművelődésügyi miniszter által kinevezett kilenctagú előkészítőbizottság végezte, amelynek kilenc tagja közül hat szociáldemokrata volt... A kisebbségi magyar közvélemény idegenkedéssel fordult el a Társaságtól, mielőtt még működését megkezdhetné volna. A Társaság nem férközött a magyar értelmiség és a nép lelkéhez. Fokozta a közeledés akadályát, hogy a főiskolás fiatalságot a Társaság első elnöke indokolatlanul megtámadta. A rokonszenvet, mint az együttműködéshez kellő alapérzelmet nem keltette fel az intézmény anyagi tekintetben túlméretezett, drága, nyelvészettel agyontömött folyóirata és ráfizetéses könyvkiadása sem. Körülbeül két év óta, hogy fiatalok kerültek a

² Schubert Tódor: A Lévai Casino 75. éves emlékkönyve. Léva, 1935. 58—71. o.

Csehszlovákiai Magyar Tudományos Társaság tagjai közé, változás észlelhető a Társaság munkájában. A változást a felfokozott belső munka fejezi ki, főként a tudományos osztályban.

A csehszlovákiai magyar tudományosságnak kifejezetten tudományos folyóirata eddig egyetlen egy volt. a »Nemzeti Kultúra«. Ellenben számos, hosszabb-rövidebb életű lap és folyóirat volt. Közölt tudományos tárgyú cikkeket. Az államfordulat után Gömöri Jenő szerkesztésében a »Tűz«* öt száma jelenik meg. 1921 novemberétől 1922 májusáig él a nagyterjedelmű és nagyigényű, inkább szépirodalmi pozsonyi lap, mely alcíme szerint »az egyetemes kultúra magyar nyelvű folyóirata« káván leinni. A »Tűz« nem férközött a kisebbségi magyarsághoz közelebb, ugyanezt lehet megállapítani magyar- és németnyelvű, négy számot elért »*Nemzeti Kisebbségekről*«, amelynek szerkesztője Antal Sándor. A folyóirat a magyarságot érintő kérdéseiken kívül feltűnő sokat foglalkozott a zsidóság ügyével. *Mindkét lap munkatársai nagyrészt a magyar emigráció embereiből kerülnek ki.* Ugyanez nyilvánul meg a harmadik pozsonyi lapkezdeményezésnél, amelynek szellemi vezére: Barta Lajos. Míg a »Tűz« és a »Nemzeti Kisebbségek« bizonyos lírai szocializmust hirdet, Barta folyóirata — az »Új Szó« az érzelmi szocializmus helyett a marxista szemszögű tudományosságot favorizálta. A kisebbségi helyzet marxi elemzését először itt találjuk.

A harmincas évek eleje a csehszlovákiai magyar irodalom fontos folyóiratainak megindítási kora. 1931-ben indul a »*Fórum*«, Szőnyi Endre kiadásában és szerkesztésében. Művészettörténeti, művészetbölcseleti tanulmányokat közöl. A VI. évfolyamtól a magyar nyelvű rész különvált a német- és szlovák nyelvű laprésztől, a »szlovenszkói magyarság tárgyi néprajzának feltáruló adatait« szándékozik ismertetni többek között, de 1937-tel megszűnik. Az 1932. évben két lapindítást tartunk számon. Egyik: a »*Magyar írás*« nemzeti szellemű, irodalmi, művészeti, kritikai folyóirat, amely irodalomtörténeti, néprajzi, társadalomtudományi tanulmányokat is közöl. Darkó István, majd Szombathy Viktor és Rác Pál szerkeszti. Az érdejküödés elDanyhulása miatt 1937-ben szűnt meg. A másik: az »*új Élet*«, mely előbb általánosságban az »ifjú katolicizmus folyóirata«, majd »az ifjú katolicizmus szociális és világnézeti folyóirata«. Főként a társadai kérdések tudományos taglalása, ezen kívül az általános művelődési helyzet iránt érdeklődik. 1933-ban újra két folyóirat indul. Komáromiban a Szlovákiai Magyar Kultúregylet Tudományos Szakosztályának megbízásából Alapy Gyula szerkesztésében a »*Nemzeti Kultúra*« magyar kisebbségi tudományos szemle. A lap három év alatt jóformán csak történelmi tanul-

¹ A »Tűz« tudományos részéből Kolnai Aurél, Mannheim Károly és Sinkó Ervin írásai tűntek ki.

mányokat adott közre és néhány néprajzi cikket. Három éve jelenik meg a Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság pozsonyi folyóirata, a »Magyar Figyelő«, előbb Maiéter István és Szerényi Nándor, majd Surányi Géza, szerkesztésében. Benne a tudományosságot néhány kisebbségi, neveléstudományi, történelmi és rendkívül sok nyelvészeti tanulmány jelzi. Illik megemlékezni az 1937 februárjától Prágában megjelenő »Új Szellem«-ről, mely Szvatkó Pál kultúrpolitikai szemléje A szemle gyakorlati, de foglalkozik a kultúrpolitika magyarságot érintő kérdéseinek tárgyalásával is. Ebből a vázlatos felsorolásból látható, hogy a csehszlovákiai magyarság tudományművelésének vannak folyóirat-kísérletei. A kísérletekből kitűnik, hogy míg a húszas évek tudományos munkásai az emigráció, a marxizmus táborából kerültek ki, a harmincas éveikben egyre erősebb munkaütemmel dolgoznak (a nemzeti eszme hitvallói).

A világnézeti és politikai különbségen kívül a csehszlovákiai magyar tudomány művelői között van ellentét is. A nemzedéki ellentét abban nyilvánul, hogy más képzettsége, helyzetszemlélete, tudományos érdeklődése van a negyven éven innen és túl lévő, szakkérdésekkel foglalkozó értelmiségnek. Az új nemzedék tudományos ténykedését a kisebbségi sors jelöli, számára az adottság, amelyen belül dolgoznia kell. Az előtte lévő generáció, mivel nem született bele, csak belekerült a kisebbségi sorsba, nem annyira a valóságot, mint a szokatlant szemléli a kisebbségi életben. A kisebbségi élet értői, elemzői igazában csak az új nemzedékből lehetnének. A tudományosságban is az új nemzedék munkaköre úgyszólván a kisebbségi élet problémáira korlátozódik és az európai, vagy általánosan emberi kérdések másodrendű fontosságúvá válnak. — A fiatalok pedig az idegen nyelvű és idegenszemléletű főiskolai ismeretszerzés folytán tudományos munkájukban szakítanak a négyszázéves magyar tudomány tradícióival. Ez nemcsak azt jelentheti, hogy a tudományos téren működő egyik-másik fiatal idegen nyelven és idegen szellemben jelenteti meg kutatásait, hanem azt is, hogy tudományos munkájában a nemzeti szellemmel ellenkező érdeket próbál előmozdítani. De a fiatal nemzedék magatartását is mindaddig a magyarszemléletű tudományos erkölcs irányította. Bizonyíték rá a »Vetés« négy száma (1928 augusztus, szeptember; 1929 április, szeptember), a félreértett és rosszul magyarázott »A sarló jegyében«, vagy »A kisebbségi magyar ifjúság röpirata«, vagy a főiskolás sajtóból kitűnő »Magyar Diák-szemle« is.

Munkakörök, nevek, művek jelzik a tudomány művelését és az elért eredményeket. Vegyük tekintetbe, hogy a munkások nem társadalmi és állami támogatás révén dolgoznak, hanem a kisebbségi élet mostoha körülményei között. A munkások műveit ez menti és magyarázza. — A kisebbségi élet természetes hatása, hogy a cseh-

szlovákiai magyar tudományosság művelői közül számosan *kisebbség-tudománnyal* foglalkoznak. A kisebbségtudomány a kisebbségi nemzettest életét, életének erőit, változásait, törvényeit, ezzel együtt művelődési, politikai, gazdasági, erkölcsi, vallási viszonyait kutatja és ismerteti.³ A kisebbségtudományhoz közeli *a társadalomtan és rokon-tudományai*, amelyeknek gyakori művelése azzal magyarázható, hogy a csehszlovákiai magyarságnál a társadalmi kérdés az érdeklődés középpontjába került. A szociális kérdés mivolta, megoldása, elemzése egyformán foglalkoztatta a marxizmus, a nacionalizmus, a római katolikus és a protestáns egyház hitvallóit. Tudományosmodorú értekezések, gyűjtőmunkák indultak meg és maradtak félbe; a szociológia, szociográfia, demográfia, demológia és néprajz művelése lelkesedéssel folyt és egyre folyik. A magyar társadalomrajzhoz az indítást a regősjárás tudományos eredményei és a szociográfiai adatgyűjtés kérdőívei adták. Társadalomtan vagy a vele rokon tudományos művekben és tanulmányokban egyre erősödik a nemzeti cél és öntudat. (Lásd a túlsó (136.) oldalon a 4. számú jegyzetet!)

Általában az a vád a csehszlovákiai magyarság, különösen a fiatalok ellen, hogy történelmi képzettségük és öntudatuk hiányos.

A tudományos munkásság figyelésénél viszont arról győződünk meg, hogy *a történelem művelése* kezdettől fogva szorgalmasan folyik.

³ A hittudomány jelentősebb művei: A »Katolikus Kultúra« című sorozatban a prágai Prohászka Kör kiadványai. Komárom és Pozsony, 1930-tól. Spesz Sándor: Okkultizmus és csoda. Rozsnyó, 1932. Pfeiffer Miklós tanulmányai Önálló elvek, bíráló bátorság: jellemzi a tőlünk Budapestre költözött Simándy Pál vallásos főművét: Az elsikkadt hegyibeszéd-et. Losonc, 1932. A református hittudományi munkásság folyóirata 1936 őszéig, Magda Sándor, jelenleg tiszáninneri református egyházkerület püspöke, majd szőke István volt rozsnyói lelkész, teol. előadó szerkesztésében a »Református Egyház és Iskola« c. hivatalos lap. A csehszlovákiai magyarság egyik legrégebb lapja, ezidén a XVIII. évfolyam'ba lépett. Borsody István: A szlovenszkoí magyar kultúra vajúdása. A nemzetiségi jog és a magyar kisebbség, Magyar Írás V. évf., 3. és 6. sa. »Figyelmes Úton.« A nemzeti szellemű magyar kisebbségi ifjúság társadalmi és 'kritikai figyelője. Rimaszombat, 1935—6. Jelentés a csehszlovákiai magyar társadalmi és kultúregyesületeknek Kasán, 1929. szept. hó 21—22-én megtartott II. kongresszusáról. Kassa, 1929. A kisebbségi magyar ifjúság röpirata a Csehszlovákiai Magyar Tudományos Társaság megalakulása alkalmából. Szerk.: Duka-Zólyomi Norbert és Baráth László. I—II. Pozsony, 1931 és 1932. Kisebbségi sors. Groeschmid Géza beszédei és írásai. Kassa, 1930. Kovács Károly: Megtévesztők és megtévesztettek. Ungvár, 1035. Magyar Diák szemle. Pozsony, 1930. Maiéter István: A magyar kisebbség problémája a Csehszlovák Köztársaságban. Magyar Figyelő I. évf. 1. sz. Osváth Gyula dr.: A magyarság helyzete a csehszlovák köztársaságban. Pozsony, 1931. A Sarló jegyében. Az újarcú magyaroktól a magyar szocialistákig. A Sarló 1931-i pozsonyi kongresszusának vitaanyaga. Pozsony, 1932. Schubert Tódor: Kisebbségi problémák. A Lévai Járási Közművelődési Testület 1936—37. évi előadássorozatából Léva, 1937. Szalatnai Rezső: Van menekvés. Pozsony, 1932. Szerfényi Ferdinánd: Középközlések a statisztika tükrében. Magyar Figyelő. Pozsony, 1936. Tarján Ödön: A magyar kisebbség osztályrésze a csehszlovák demokráciából. Prága, 1930. »Új Szellem«, szloveooszkói szám. I. évf., 21. sz. Berecizi Kátaáin, Dobossy Imre., Duka-Zólyoani Norbert, Horváth Ferenc, Kessler-Balogh. Edgár, Ludwig Aurél és Varga Imre különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent tanulmányai és kutatásai.

Forráskutatás, gyűjtés épp úgy megtalálja művelőjét, mint a nemzeti történelem, vagy a csehszlovák-magyar történelmi és műveltségi kapcsolatok vizsgálása. Tény azonban, hogy a csehszlovákiai magyarság átfogó művű történetírója hiányzik, és hogy az egyetemes tárgyalás helyett inkább a kisebb jelentőségű helységrajz és monográfia, mindkettő népszerűsítő céllal jelentkezik. Azért a csehszlovákiai magyar történelemtudománynak több munkása van, különösen a magyar történettudósok iskolájából kikerült idősebb nemzedék sorai-ban.⁵

⁴ Révay Istvánnak kéziratban megvan a¹ Csehszlovák Köztársaságban élő magyarság demográfiája. A társadalomtudományok művelői: Dobossy László, Jarnó József, Jócsik Lajos, Szvatkó Pál. Művek: Csáder Mihály és mások: Népegészségügyi kérdések. A szocialista orvosok szociográfiai füzetek. Pozsony. Jankó Zoltán: Csallóközi Múzeum. Pozsony, 1928. Jarnó József és Szerényi Ferdinánd: Tennivalóink a falun. Pozsony, 1932. Magyar Munkaközösség: statisztikai adatgyűjtő íve. Pozsony, 1932. Machnyik Andor: Csallóköz. Tanulmány a honismeret, az agrár- és a szociálpolitika köréből. Komárom, 1935. Mónus Gyula és Szerényi Ferdinánd: Beme-Béna község: jelene és múltja. Szociográfiai tanulmány. Beregszász, 1934. Vécsey Zoltán: Az új Európa. I. rész: A rombadólt Európa. Kassa, 1928. *A neveléstudomány* terén az egész magyar tudományosság részéről elismert munkát végez az érsekújvári magyar gimnázium tanára, Krammer Jenő, aki az új humanizmus és Spramger elveit érvényesíti műveiben. Rajta kívül Szerényi Ferdinánd jubileumi díszművét kell elismeréssel említenem. Krammer Jenő: A sziovenszkói magyar serdülők lelkevilága. Szociálpszichológiai tanulmány. Fagy László Könyvtár, 5. sz. Budapest, 1935. Pedagógiai évkönyv. Szerkeszti: Krammer Jenő. Érsekújvár, 1937. Krammer Jenő, Szerényi Ferdinánd, Szalatnai Rezső: A serdülőkor problémái. Pozsony, 1932. A csehszlovákiai magyar tanítók almanachja (1918—1933). Szerkesztette Szerényi Ferdinánd. Pozsony, 1933. Krammer Jenő egyéb tanulmányai a pozsonyi »Magyar Figyelőben« találhatók. A Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság folyóiratán kívül elméleti s gyakorlati neveléstudományi problémákkal foglalkozó értekezések jelentek és jelennek meg a »Magyar Tatnitók-ban, a »Világosság«-ban, amely az »Új Élet«-be olvadt.

⁵ Balogh Elemér püspök a Magyarországra vonatkozó külföldi irodalom szakavatottja volt s a gályarabok történetének első ismerője. Lelkiismeretes forrástamulmányozás jellemzi Alapy Gyula, a Komáromvármegyei s Komáromi Városi Múzeum igazgatójának levéltári, családtörténeti és egyéb alkotásait. A csehszlovákiai művészettörténet neves művelője Rrogyányi Kálmán.

Alapy Gyula: Kultsár István (1760—1828) és könyvtára. Komárom, 1928. A csallóközi halászat története. Művelődéstörténeti tanulmány. Komárom, 1933. A morvaceh és magyar érintkezés a magyar középkor végéig. Komárom, 1934. A »Nemzeti Kultúra« Ismerettára, 1. és 3. szám. Balogh Elemér: Csehszlovák és a magyar történelmi kapcsolatok. Angolul és németül: 1925-ben, magyarul 1931-ben. A gályarabok története. Kézirat. Baranyay József: Régi utazások Komárom vármegyében a legrégebb időktől a múlt század közepéig. Komárom, 1928. Czibor József: Viharok szárnyán. A deáki református ker. egyházközség története. Komárom, 1935. Haiczl Kálmán: Léva története a XVI. század végéig. Léva, 1932. Érsekújvár múltjából. Érsekújvár, 1932. Haraszty Károly: Az ungi református egyház Református Egyházi Könyvtár. Nagykapos, 1931. Jankovich József Mihály: Podkárpatzská Rusz a prehistoriában. Csehül, oroszul és magyarul egy könyvben. Munkács, 1931. Jarnó József: Martinovits apáit és kortársai, Magyarország szellemi élete a XVIII. század végén. Magyar Ináls, I. évf. 6. s. köv. sz. Kúr Géza: Küzdelmeink. Három református egyház története. Komárom, 1932. A Komá-

Mindebből kitűnik, hogy a csehszlovákiai magyar tudomány művelése akadályoztatása ellenére is folyamatban van. A csehszlovákiai magyar tudomány művelése, egyes munkaköreiben elért eredményei és munkásai kifejezetten a kisebbségi magyarságot szolgálják. Ez a nemzeti szempontú szolgálat adott léteit a csehszlovákiai magyar tudományosságának s jövőjét is ez alapozza meg.

Narancsik Imre.

romi Református Egyházmegye. I. kötet. Komárom, 1937. Cseh-magyar református történeti kapcsolatok. Komárom, 1937. Peleskey Sándor: A viski református egyház története. Beregszász, 1925. Sas Andor: Szabadalmas Munkács város levéltára 1376—1850. Munkács, 1927. Pozsony múltjából. Comenius és a Rákócziak. Mindkettő a »Magyar Figyelő«-ben. II. évf. 3—4. és III. évf. 2—4. sz. Szőke István: Egyetemes keresztyén egyháztörténet. I—II. kötet. Kézirat gyánánt Rozsnyó, 1935—1936. Történelmi átértékelés. Nagykapos, 1930. Brogyányi Kálmán: Festőművészet Szlovenszkon. Kazinczy-könyvtár. Kassa, 1931. A fény művészete. Pozsony, 1935. Nagy Barma: Pozsony plasztikája a Donner és Messerschmidt közötti időszakban. Komárom, 1936. Gömör János: Eperjes. Tátra-Almanach, 1938. Az irodalomtörténeti s kritikai alkotások terén Peéry Rezső, Szalatnai Rezső, Zapf László tanulmányai, nyelvészetben Orbán Gábor, a pozsonyi magyar gimnázium tanárának működése s könyvei tudományos teljesítmények. A természettudósok közül Kenessey Kálmánt, az ógyallai meteorológiai intézet egyik vezetőjét említem, míg a bölcelet és lélektan tudósai közül legelső a komáromi Szt. Benedek-rendi főgimnáziumban tíz évig működő Bognár Cecil, aki most budapesti egyetemi tanár. Orbán Gábor: A finn-ugor nyelvek számnevei. Értekezés a finn-ugor összehasonlító nyelvészet köréből. Pozsony, 1932. A magyar nyelv. Pozsony, 1335. Bognár Cecil: Az energia átalakulásának iránya. A történet törvénye. Budapest, 1922. Értékelmélet. Szent István Könyvek, 14. sz. Budapest, 1924. Tanulmányok a gyermeki lélekről. Berlin, 1925. Darvas János nyelvészeti tanulmányai. Mint másodrendű tudományos ténykedést, feljegyzem a csehből való jelentősebb fordításokat. Ezek a politika, művelődéspolitiká, történelem és társadalomtan körébe tartozók. Szám szerint vezetnek a Masaryk-művek, noha Masaryk igazán jelentős társadalomtani, bölceleti művei eddig még nem találtak magyar fordítóra. A lefordított fontosabb művek: A humanitás eszményképei. Ford.: Papp Dezső. Az új Európa. A szláv álláspont. Ford.: Domby Bálint. Szlávok a háború után. A bolsevizmusról. Ford.: Szepesi Miksa és Papp D. Mindhárom Kassán jelent meg 1923-ban. A világforradalom. Emlékek, gondolatok. Prága, 1928. Váradi Aladár szerkesztésében 1935-hen jelent meg az ötkötetes »Magyar Masaryk« (L: A modern ember és a vallás. Ford.: Sas A. II.: Erkölcs problémák. Ford.: Szalatnai R. III.: Politikai gondolatok. Ford.: Donner P. IV.: A nemzetiségi kérdés. Ford.: Szerényi F. V.: Az antiszemitizmus. Ford.: Váradi A.). Hogyan dolgozzunk? Ford.: Sas A. Ungvár, 1936. K. Capek: Beszélgetések Masaryk G. Tamással. I—II. k. Munkács, 1933—1935. Ford.: u. a. Betmes: Nemzetek forradalma. I—III. Oc Ford.: Dominer P. Pozsony, 1936. Englis: Irányított gazdaság. Ford.: Ternyei László. Budapest, 1935. Krofta: A csehszlovák nemzet kistükre. Ford.: Sas A. Munkács, 1932. Matula: Népinevelés a Csehszlovák Köztársaságban. Ford.: Schenk Erzsébet. Pozsony, 1929.